

- Matsuk Z. A. (2018). Finansovi innovatsii yak stratehich-na perspektyva rozvytku rynku tsinnykh paperiv [Financial innovations as a strategic perspective for the development of the securities market]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, 22, 48–54.
https://doi.org/10.32702/2306-6814.2018.22.48
- Ovchynnikova V. O. & Diakov M. I. (2023). Problemy ta perspektyvy rozvytku pidpriemstv zaliznychnoho transportu [Problems and prospects for the development of railway transport enterprises]. *Prychor-nomorski ekonomichni studii*, 80, 93–98.
https://doi.org/10.32782/bses.80-15
- Piriashvili O. B. (2022). Osoblyvosti produktyvnosti za-liznychnoho transportu Ukrainy na suchasnomu etapi rozvytku [Features of the productivity of Ukraine's railway transport at the current stage of development]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 46.
https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-60
- Rail.insider. (2025, November 10). *Obsiah perevezen UZ krytychno skorotylysia: padinnia na 49% za chotyry roky. Ruda ta vuhillia – naibilshe postrazhdaly* [UZ transport volumes critically decreased: 49% drop over four years. Ore and coal were the hardest hit].
https://www.railinsider.com.ua/uz-padinnia-per-evezen-ruda-vugillia-analiz/
- Sydorova A. (2026, January 29). U 2025 rotsi vantazhni perevezennia zaliznytseiu skorotylysia na 8%. Skilky-skilky? [In 2025, railway freight transport decreased by 8%. How much-how much?]. *Skilky-skilky?* https://skilky-skilky.info/u-2025-rotsi-vantazhni-perevezen-nia-zaliznytseiu-skorotylysia-na-8/
- Tsentr transportnykh stratehii. (2025, November 10). *Obsiah vantazhoperevezen «Ukrzaliznytsi» v 2025 rotsi skorotytsia na 7 % – do 160 mln tonn* [The volume of freight transport of "Ukrzaliznytsia" in 2025 will decrease by 7% – to 160 million tons].
https://cfts.org.ua/news/2025/11/10/obsyag_vantazho-perevezen_ukrزالiznitsi_v_2025_rotsi_skorotitsya_na_7_do_160_mln_tonn_84864
- Vasyliiev O. L. (2018). Dzherela finansuvannia investytsi-inoi diialnosti zaliznyts [Sources of financing invest-ment activities of railways]. *Mizhnarodnyi naukovi zhurnal «Internauka». Serii «Ekonomichni nauky»*, 7, 31–35.
https://doi.org/10.25313/2520-2294-2018-7-3978
- Yermolenko O. A., Lysonkova N. M. & Lesyk D. S. (2025). Finansova bezpeka zaliznychnoho transportu Ukrainy v konteksti mizhnarodnoho dosvidu [Finan-cial security of railway transport of Ukraine in the context of international experience]. *Mizhnarodnyi naukovi zhurnal «Internauka». Serii «Ekonomichni nauky»*, 10(2), 206–211.
https://doi.org/10.25313/2520-2294-2025-10-11498

Дослідження не отримувало зовнішнього фінансування.
Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.
Інструменти ШІ в підготовці цієї роботи не використовувались.

Стаття надійшла до редакції / Received: 06.06.2026
Статтю прийнято до публікації / Accepted: 19.06.2026
Оприлюднено / Published: 30.07.2026

УДК 336.225.6:364.013:351.72
JEL: H51; H52; H53; H55; H61; H72
DOI: https://doi.org/10.32983/2222-4459-2026-6-439-452

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ ЯК ОСНОВА ФІСКАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОГНОСТИЧНІ ОЦІНКИ

©2026 МІТЧЕНКО К. Ф.

УДК 336.225.6:364.013:351.72
JEL: H51; H52; H53; H55; H61; H72

Мітченко К. Ф. Податкові надходження як основа фінансового потенціалу: тенденції та прогностичні оцінки

У статті здійснено комплексне дослідження податкових надходжень як визначальної складової фінансового потенціалу консолідованого бюджету України в умовах повномасштабної збройної агресії. На основі аналізу статистичних даних за 2021–2025 роки виявлено три якісно відмінних фази фінансової еволюції: довоєнної стабільності (1453,8 млрд грн, або 26,7% ВВП, у 2021 р.), кризової дестабілізації (падіння надходжень на 14,2%, скорочення їхньої частки в доходах держбюджету з 85,4% до 53,1% у 2022 р.) і адаптаційного відновлення (рекордні 2088,3 млрд грн, або 27,1% ВВП, у 2024 р.). Уточнено понятійно-категоріальний апарат дослідження: обґрунтовано ієрархічне співвідношення понять «фінансовий потенціал», «податковий потенціал» і «податкова спроможність», введено поняття коефіцієнта фінансової ефективності та структурного фінансового розриву. Встановлено, що воєнний стан породжує подвійний деструктивний ефект – одночасне скорочення реалізованого рівня надходжень і деградацію самої бази фінансового потенціалу. Методами кореляційно-регресійного аналізу (WLS, 2017–2025 рр., $R^2 = 0,963$) визначено еластичність податкових надходжень стосовно ключових чинників: фонду оплати праці (0,91), номінального ВВП (0,87), обсягу імпорту (0,74); встановлено, що зростання рівня тіньової економіки на 1 в. п. скорочує надходження на 0,3–0,5% ВВП, а структурний розрив від воєнного стану оцінюється у –342,4 млрд грн щорічно. Розроблено три сценарії прогнозування надходжень на 2026–2028 роки: базовий (2 480–3 050 млрд грн, 22,6–23,8% ВВП), оптимістичний (2 750–3 800 млрд грн, що наближається до цільового рівня НСД-2030 у 27% ВВП) і песимістичний (2 150–2 420 млрд грн, 20,6–20,9% ВВП); міжсценарний розрив у 2028 р. становить 1 380 млрд грн (≈10% ВВП). Сформульовано комплекс практичних рекомендацій щодо нарощення фінансового потенціалу: детінізація економіки (+1,5–2,0% ВВП), реформа спрощеної системи оподаткування (+0,5–0,8% ВВП), гармонізація акцизної та митної політики з нормами ЄС (+80–120 млрд грн), реформа майнового оподаткування та вдосконалення середньострокового прогнозу-

вання. Системна реалізація запропонованих заходів дозволить забезпечити зростання частки надходжень до 26–27% ВВП, скорочення дефіциту бюджету до 3,8% ВВП і зменшення залежності від зовнішнього фінансування.

Ключові слова: фіскальний потенціал; податкові надходження; консолідований бюджет; коефіцієнт фіскальної ефективності; структурний фіскальний розрив; воєнний стан; еластичність податків; сценарне прогнозування; детінізація економіки; національна стратегія доходів.

Табл.: 5. Бібл.: 41.

Мітченко Костянтин Федорович – аспірант кафедри обліку і фінансів, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (вул. Курличова, 2, Харків, 61002, Україна)

E-mail: Kostiantyn.Mitchenko@emmb.khpi.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-3589-0740>

UDC 336.225.6:364.013:351.72

JEL: H51; H52; H53; H55; H61; H72

Mitchenko K. F. Tax Revenues as the Basis of Fiscal Potential: Trends and Forecast Estimates

The article presents a comprehensive study of tax revenues as a key component of the fiscal potential of Ukraine's consolidated budget amid full-scale armed aggression. Based on an analysis of statistical data from 2021–2025, three qualitatively distinct phases of fiscal evolution were identified: pre-war stability (UAH 1,453.8 billion, or 26.7% of GDP in 2021), crisis destabilization (a 14.2% drop in revenues, with their share in State budget income falling from 85.4% to 53.1% in 2022), and adaptive recovery (a record UAH 2,088.3 billion, or 27.1% of GDP in 2024). The conceptual and categorical framework of the study was clarified: the hierarchical relationship between the concepts of «fiscal potential», «tax potential», and «tax potential» was substantiated, a fiscal efficiency coefficient was introduced, as well as the concept of a structural fiscal gap. It has been found that martial law creates a double destructive effect – simultaneously reducing actual revenue levels and degrading the very base of fiscal potential. Using correlation-regression analysis methods (WLS, 2017–2025, $R^2 = 0.963$), the elasticity of tax revenues with respect to key factors was determined: wage fund (0.91), nominal GDP (0.87), and import volume (0.74); it was found that a 1 percentage point increase in the shadow economy reduces revenues by 0.3–0.5% of GDP, and the structural gap from martial law is estimated at UAH –342.4 billion annually. Three scenarios for forecasting revenues for 2026–2028 were developed: base (UAH 2.480–3.050 billion, 22.6–23.8% of GDP), optimistic (UAH 2.750–3.800 billion, approaching the target level of NSD-2030 at 27% of GDP), and pessimistic (UAH 2.150–2.420 billion, 20.6–20.9% of GDP); the inter-scenario gap in 2028 is UAH 1.380 billion ($\approx 10\%$ of GDP). A set of practical recommendations has been formulated to boost fiscal potential: reducing the shadow economy (+1.5–2.0% of GDP), reforming the simplified taxation system (+0.5–0.8% of GDP), harmonizing excise and customs policies with EU standards (UAH +80–120 billion), reforming property taxation, and improving medium-term forecasting. A systemic implementation of these measures will help increase revenue share to 26–27% of GDP, reduce the budget deficit to 3.8% of GDP, and lower dependence on external financing.

Keywords: fiscal potential; tax revenues; consolidated budget; fiscal efficiency coefficient; structural fiscal gap; martial law; tax elasticity; scenario forecasting; reducing the shadow economy; national revenue strategy.

Tabl.: 5. Bibl.: 41.

Mitchenko Kostiantyn F. – Postgraduate Student of the Department of Accounting and Finance, National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute» (2 Kyrpychova Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: Kostiantyn.Mitchenko@emmb.khpi.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-3589-0740>

Забезпечення стійкої роботи бюджетної системи України в умовах повномасштабної війни та одночасне нарощення власної дохідної бази є одним із центральних викликів сучасної фіскальної політики, оскільки воєнні руйнування, зміна структури доходів і різке зростання оборонних видатків спричинили глибокі деформації економіки та публічних фінансів. До війни фіскальний потенціал демонстрував відносну стійкість, однак початок агресії призвів до падіння реального ВВП, скорочення реальних доходів бюджету, стрімкого нарощення дефіциту та боргового навантаження, що посилює розбалансованість між доходами та видатками й ускладнює обслуговування державного боргу.

Ключовими чинниками звуження податкової бази стали руйнування й окупація виробничої інфраструктури, зупинка діяльності значної кількості платників податків, скорочення економічно активного населення через внутрішню міграцію та еміграцію, а також розширення податкових пільг і спеціальних режимів воєнного часу, які зменшили обсяг оподатковуваних операцій. Це супро-

воджується глибокою залежністю бюджету від зовнішнього фінансування у формі грантів і запозичень, що робить фіскальну систему вразливою до зовнішньополітичних рішень партнерів, тоді як масштабна тінізація економіки означає наявність суттєвого, але нереалізованого внутрішнього резерву фіскального потенціалу.

У відповідь на ці виклики держава задекларувала стратегічні орієнтири зміцнення фіскальної спроможності: підвищення частки податкових надходжень у ВВП, реформування структури оподаткування, гармонізацію законодавства з нормами ЄС і поглиблення співпраці з міжнародними фінансовими організаціями в межах програм розширеного фінансування. Водночас бюджетні декларації на середньостроковий період відображають більш обережні параметри податкового навантаження й темпів скорочення дефіциту, що формує розрив між цільовими установками та прогнозними показниками. Сукупність цих суперечностей зумовлює наукову та практичну актуаль-

ність комплексного дослідження податкових надходжень як основи фіскального потенціалу України, кількісної оцінки факторів звуження податкової бази в умовах воєнного стану та обґрунтування адаптивних механізмів мобілізації бюджетних доходів у середньостроковій перспективі.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика податкових надходжень як основи фіскального потенціалу держави знаходиться у фокусі широкого кола наукових досліджень – від теоретичного осмислення природи фіскального потенціалу до прикладних прогностичних моделей і порівняльного аналізу міжбюджетних відносин. Огляд сучасних публікацій дозволяє структурувати результати досліджень за трьома напрямками: методологія оцінки та прогнозування податкових надходжень; вплив кризових явищ на реалізацію фіскального потенціалу; інституційні та структурні детермінанти формування дохідної бази бюджетів різних рівнів.

У методології прогнозування та оцінки податкових надходжень вагомий внесок здійснив Ф. А. Теларіко [1], який розробив прогностичну модель надходжень ПДВ і ПДФО для малої відкритої економіки відповідно до методології МВФ в умовах пандемічної кризи. О. Скорба, Т. Пасько, В. Бабенко-Левада і Т. Терещенко [2] застосували методи R/S-аналізу та теорії хаосу для дослідження динаміки податкових надходжень зведеного бюджету України за 2011–2021 роки, виокремивши дев'ять типів фіскальної поведінки податків і сформувавши прогнози на кризові 2021–2022 роки. Важливим методологічним доробком є також робота А. Чжу [8], який запропонував алгоритм мультиджерельного злиття великих даних для прогнозування ПДВ і прибуткових податків із похибкою, що не перевищує 14%. Питання систематичного заниження прогнозу ПДФО внаслідок волатильності приросту капіталу досліджували А. Фергюсон, А. Маршала та Дж. Рорк [13] на даних 50 штатів США, встановивши, що зростання приросту капіталу спричиняє занижений прогноз щонайменше на 2 в. п. Г. Гуо та К. Чен [3] розробили інструмент оцінки короткострокових і довгострокових втрат доходів для 411 муніципалітетів Флориди в умовах рецесії COVID-19, прогножуючи скорочення надходжень на 3,3–4,0% у 2021–2023 роках.

Значний обсяг публікацій присвячено еластичності податкових надходжень відносно макроекономічних показників. С. Гілл, Ю. Джінджарак, Д. Парк і М. Джабер [15] оцінили короткострокову та довгострокову еластичність податків до ВВП у азійських країнах, що розвиваються, встановив-

ши, що пандемія COVID-19 спричинила додаткові втрати надходжень обсягом близько 0,5 в. п. ВВП понад пряме скорочення бази оподаткування. К. Паттікіс [6] вивів рівноважні еластичності для шести країн Центрально-Східної Європи та дійшов висновку, що в більшості з них доходи зростали достатньо швидко для підтримки фіскальної стійкості. А. М. Коктас і Т. Гюнел [7] застосували пороговий панельний метод Хансена для 9 країн, що розвиваються, та встановили, що фіскальні правила ефективніше збільшують надходження за умов бюджетного дефіциту понад 5,8% ВВП.

Питання впливу кризових явищ – зокрема збройного конфлікту – на фіскальний потенціал держави набуло особливої актуальності у вітчизняних публікаціях останніх років. Фіскальну проблематику України в умовах повномасштабного воєнного вторгнення ґрунтовно дослідили І. Чугунов, В. Махогон, М. Титарчук і Т. Крикун [9], зафіксувавши падіння податкових надходжень на 7,6%, зростання видатків на 65% і чотириразове збільшення дефіциту у 2022 році та обґрунтувавши пріоритети фіскального відновлення. Законодавчі зміни в оподаткуванні в умовах воєнного стану проаналізував М. Гордієнко [17], встановивши, що частка податків у доходах державного бюджету скоротилася з 85% до близько 60%. Домінанти податкової політики в умовах повномасштабної агресії визначали М. Пасічний та А. Нікітішин [19], а фіскальний потенціал ринку тютюнових виробів як нереалізований резерв надходжень оцінював М. Пасічний [20].

Інституційні та структурні детермінанти формування дохідної бази досліджуються в широкому спектрі публікацій. І. Школьник, С. Козьменко, Я. Драгосова та ін. [4] оптимізували структуру доходів державного бюджету України симплекс-методом на основі даних 25 країн ЄС, довівши необхідність збільшення питомої ваги непрямих і майнових податків. Ю. Кліус, О. Нікітюк та М. Ібрагім [5] виявили чинники, що стримують реалізацію податкового потенціалу промислових підприємств в Україні. Фіскально-регулюючий потенціал ПДФО дослідили Ф. Ткачик, В. Валігура та В. Дмитрів [16], встановивши, що близько 80% надходжень формується із заробітної плати. Підходи до вимірювання еластичності непрямих податків як інструменту оцінки фіскального потенціалу систематизувала О. Маркіна [18], довівши, що низька еластичність акцизу в Україні обумовлена тіньовим сегментом ринку.

У порівняльному контексті міжбюджетних відносин і місцевого фіскального потенціалу суттєвий внесок здійснили польські дослідники. В. Никель [21] дослідив правову природу бudge-

ту та вплив фіскального тиску на права платників. Й. Шмієхович [22; 24] оцінила фіскальну продуктивність майнових місцевих податків Польщі у просторовому розрізі, виявивши значне розшарування між громадами. М. Корольовська [23] порівняла структуру власних податкових доходів органів місцевого самоврядування у 22 країнах ЄС-ОЕСР. М. Бітнер та Й. Серак [25] побудували моделі грошових потоків і чотири сценарії фіскальної спроможності органів місцевого самоврядування Польщі на 2021–2027 роки. М. Мазурек-Хвейчак [26] систематизувала ступені фіскальної автономії місцевого самоврядування у 23 країнах ЄС. А. Кравчик-Савіцька [27] порівняла структуру та обсяг податкових доходів Польщі та країн еврозони у 2019 і 2022 роках. М. Ястршебська [28] розробила концепцію «фіскального здоров'я» органів місцевого самоврядування. А. Ложиковський [29] оцінив фіскальний вплив реформи «Польський лад» на рівні 26,7 млрд злотих.

У ширшому інституційному вимірі проблеми міжбюджетного розподілу фіскального потенціалу досліджували А. Малічка [11], яка встановила, що скорочення частки центрального уряду у спільних податках спонукало місцеві органи шукати власні джерела доходів, та Н. Грьонендейк [12], який розробив нову типологію фіскальної спроможності ЄС і довів, що NextGenerationEU розширює позабюджетний фіскальний потенціал. І. Сторонянська, К. Патицька, Т. Мединська та ін. [10] виявили системні чинники формування податкових доходів місцевих бюджетів у країнах ОЕСР у зіставленні з Україною. Концептуальний аналіз фіскальної інтеграції в багаторівневих системах управління здійснили Т. Возняковський, Т. Згага та С. Фаббріні [14].

Здійснений огляд засвідчує, що, попри значний обсяг наявних досліджень, питання комплексного кількісного аналізу тенденцій податкових надходжень в умовах повномасштабної збройної агресії та побудови науково обґрунтованих прогностичних оцінок для України за 2021–2025 роки з використанням економетричного інструментарію залишаються недостатньо розробленими у вітчизняній науці. Саме це визначає мету та завдання даного дослідження.

Метою роботи є комплексне дослідження теоретичних засад співвідношення понять «фіскальний потенціал» і «податкові надходження» в контексті бюджетної системи держави, аналіз структурної динаміки та виявлення ключових тенденцій формування податкових надходжень до консолідованого бюджету України в умовах повномасштабної збройної агресії за 2021–2025 роки, а також кількісне оцінювання впливу макроеко-

номічних та інституційних чинників на ступінь реалізації фіскального потенціалу, побудова економетричних моделей і сценарних прогнозів податкових надходжень на 2026–2028 роки та розробка науково обґрунтованих практичних рекомендацій щодо нарощення фіскального потенціалу в умовах повоєнного відновлення національної економіки.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Розвиток теорії державних фінансів зумовив формування широкого спектра підходів до розуміння сутності фіскального потенціалу як однієї з центральних категорій фіскальної науки. У найбільш загальному трактуванні фіскальний потенціал держави – це максимально можливий обсяг мобілізації доходів до бюджетної системи, що може бути досягнутий за наявного рівня розвитку національної економіки, чинного податкового законодавства та ефективного функціонування інститутів фіскального адміністрування. Разом із тим у науковій літературі сформувалися два конкуруючих підходи до операціоналізації цього поняття: *ресурсний*, що ототожнює фіскальний потенціал із сукупністю наявних фінансових ресурсів, які можуть бути вилучені на користь держави, та *відтворювальний*, що акцентує увагу на здатності господарської системи відтворювати фіскальну базу без деструктивного впливу на економічне зростання. Для цілей цього дослідження фіскальний потенціал розглядається як багатовимірна категорія, що інтегрує як наявні ресурсні можливості, так і інституційну спроможність держави забезпечити їх стійку мобілізацію в умовах динамічного зовнішнього середовища.

Ключовим елементом фіскального потенціалу виступає *податковий потенціал*, який є його найбільш структурованою та кількісно вимірюваною складовою. Податковий потенціал характеризує теоретично можливий обсяг надходжень від усіх видів податків і зборів за умови повного охоплення бази оподаткування та дотримання всіма платниками законодавчо встановлених зобов'язань. Натомість категорія «податкові надходження» відображає лише фактично реалізовану частину цього потенціалу, яка завжди є меншою від теоретично можливої внаслідок дії кількох груп чинників: *структурних* – тінізація економіки, офшоризація прибутків, мінімізація податкових зобов'язань через схеми агресивного планування; *кон'юнктурних* – циклічні коливання ВВП, інфляційні ефекти, зміни у структурі споживання та інвестицій; *інституційних* – неефективність адміністрування, корупційні витоки, законодавчі прогалини; а також *форс-мажорних*, до яких

належать збройні конфлікти, пандемії та природні катастрофи, що спричиняють різке звуження бази оподаткування незалежно від ефективності фіскальної системи.

Співвідношення між фіскальним потенціалом і фактичними податковими надходженнями може бути формалізовано через поняття коефіцієнта фіскальної ефективності як відношення реалізованих надходжень до потенційно можливих. Відхилення цього коефіцієнта від одиниці в бік зниження свідчить про наявність структурного фіскального розриву – невикористаного резерву мобілізації доходів, оцінювання якого є одним із завдань цього дослідження. Принципово важливо, що зазначений розрив не є статичним: в умовах повномасштабного збройного конфлікту він розширюється не лише через скорочення фактичних надходжень, а й через одночасне стиснення самого потенціалу внаслідок фізичного знищення виробничих потужностей, окупації територій та вимушеної міграції платників. Таким чином, воєнний стан породжує подвійний фіскальний ефект: скорочення реалізованого рівня надходжень і деградацію самої бази потенціалу, що суттєво ускладнює прогнозування відновлювальної траєкторії дохідної бази бюджету.

У контексті бюджетної системи держави фіскальний потенціал має чітко виражену вертикальну структуру, що відображає розподіл повноважень між рівнями влади. На рівні консолідованого бюджету він визначається сукупністю податкових і неподаткових можливостей усієї публічної фінансової системи, тоді як на рівні окремих бюджетів формується під впливом специфічних чинників – галузевої структури економіки регіону, щільності та платоспроможності населення, концентрації великих платників та розвиненості місцевої ресурсної бази. Між загальнодержавним і місцевим вимірами фіскального потенціалу існує системний зв'язок, опосередкований механізмами міжбюджетного вирівнювання та розподілу загальнодержавних податків. В умовах збройної агресії цей зв'язок деформується: концентрація податкових надходжень на рівні державного бюджету зростає, тоді як місцеві бюджети опиняються в умовах різкого звуження власної фіскальної бази через руйнування інфраструктури, вимушену евакуацію підприємств і запроваджені пільги воєнного стану.

Окремої уваги потребує розмежування понять «фіскальний потенціал», «податковий потенціал» і «податкова спроможність», які нерідко використовуються як синоніми, однак несуть різне змістове навантаження. Якщо *фіскальний потенціал* є найширшою категорією, що охоплює всі мож-

ливі джерела бюджетних доходів, то *податковий потенціал* відображає виключно ту його частину, яка формується через систему оподаткування. Податкова спроможність, своєю чергою, є більш вузьким поняттям, що характеризує реальну здатність конкретної адміністративно-територіальної одиниці або галузі генерувати стійкий потік податкових платежів в умовах чинного законодавства. Запропонована ієрархія понять дозволяє уникнути аналітичних підмін та забезпечує концептуальну чіткість при оцінюванні резервів нарощення дохідної бази бюджету – як у короткостроковому вимірі через підвищення ефективності адміністрування, так і в довгостроковому – через розширення самої бази потенціалу завдяки структурним реформам і повоєнному відновленню економіки.

Аналіз структурної динаміки податкових надходжень до консолідованого бюджету України за 2021–2025 роки дозволяє виокремити три якісно відмінні фази фіскальної еволюції, кожна з яких відображає специфічні умови функціонування національної економіки. Перша фаза – *довоєнна стабільність (2021 рік)* – характеризувалася стійким зростанням: податкові надходження до зведеного бюджету збільшилися на 27,9% порівняно з попереднім роком і досягли 1453,8 млрд грн, що відповідало 26,7% ВВП. Основними драйверами приросту виступали: ПДВ із ввезених товарів (приріст на 107 млрд грн, або 39,0% р/р), ПДФО (приріст на 54 млрд грн), а також податок на прибуток підприємств (приріст на 45 млрд грн). Питома вага податкових надходжень у загальному обсязі доходів державного бюджету становила 85,4%, що засвідчувало домінуючу роль власних фіскальних ресурсів у фінансуванні публічних видатків.

Друга фаза – *фіскальна дестабілізація (2022 рік)* – стала найбільш кризовою за весь аналізований період. Повномасштабне вторгнення зумовило падіння реального ВВП на 28,8%, що безпосередньо трансливалося у скорочення бази оподаткування. Податкові надходження до державного бюджету знизилися до 949,8 млрд грн – на 157,3 млрд грн, або 14,2% порівняно з 2021 роком. Найбільших втрат зазнали надходження від зовнішньоторговельних операцій: ПДВ з ввезених товарів скоротився на 33,5%, акцизний податок з імпортованих товарів – на 47,7%, ввізне мито – на 36,7%. Водночас питома вага податкових надходжень у доходах державного бюджету обвалилася на 32,2 в. п. – з 85,4% у 2021 році до 53,1% у 2022 році, що відображало різке збільшення ролі міжнародної фінансової допомоги в покритті видатків. Реальні доходи зведеного бюджету скоротилися приблизно на 23%,

попри номінальне зростання загальних показників унаслідок інфляційного ефекту.

Третя фаза – *адаптаційне відновлення (2023–2025 роки)* – характеризується поступовою мобілізацією внутрішніх фінансних ресурсів на тлі структурної перебудови бюджетної системи. У 2023 році до зведеного бюджету надійшло 1213,6 млрд грн від платежів, що контролюються Державною податковою службою, при цьому показники Міністерства фінансів було виконано на 100,7%, а надходження з податку на прибуток підприємств перевищили план на 29,9% (+33,1 млрд грн). Надходження від ПДВ із ввезених товарів зросли на 44,7% (+113,1 млрд грн), акцизного податку – на 63,5% (+65,0 млрд грн) порівняно з 2022 роком, що засвідчило відновлення імпоротної активності та споживчого попиту. У 2024 році податкові надходження до зведеного бюджету досягли 2088,3 млрд грн (27,1% ВВП, 58,2% загальних доходів) – рекордного відносного рівня за весь досліджуваний період, а загальні доходи зведеного бюджету склали 3587,8 млрд грн. У 2025 році надходження до загального та спеціального фондів державного бюджету від податків та зборів зросли до 3,82 трлн грн (+20,2% до попереднього року), причому податкові надходження до загального фонду державного бюджету збільшилися до 1246,0 млрд грн.

Структурний аналіз виявляє суттєву трансформацію у співвідношенні окремих видів податків у загальному обсязі надходжень. Зокрема, частка ПДВ у ВВП знизилася з 9,8% у 2021 році до 8,9% у 2023 році внаслідок запровадження пільг і скорочення внутрішнього споживання в зоні бойових дій. Натомість питома вага ПДФО у ВВП зросла з 6,4% до 7,6%, однак переважно завдяки оподаткуванню грошового забезпечення військовослужбовців, а не розширенню цивільної бази. Частка податку на прибуток підприємств скоротилася з 3,0% до 2,4% ВВП через зупинку та ліквідацію підприємств на окупованих і прифронтових територіях. Акцизний збір демонстрував різноспрямовану динаміку: різке падіння у 2022 році змінилося прискореним відновленням у 2023–2024 роках завдяки підвищенню ставок на тютюнові вироби та паливо відповідно до вимог Національної стратегії доходів до 2030 року.

Виявлені тенденції дозволяють сформулювати п'ять ключових характеристик фінансової динаміки досліджуваного періоду. *По-перше*, спостерігається стійкий розрив між номінальним зростанням надходжень і деградацією їхньої реальної бази: номінальні показники зростали завдяки інфляційному ефекту та підвищенню ставок, тоді як реальна фінансова база звужувалася. *По-друге*, простежується структурна трансформація від не-

прямого оподаткування зовнішньоторговельних операцій до прямих податків з доходів, що відображає переорієнтацію економічної активності на внутрішній ринок. *По-третє*, зростає концентрація надходжень у великих платників (банківський сектор, державні підприємства, оборонна промисловість), тоді як малий і середній бізнес скорочує фінансові надходження. *По-четверте*, поглиблюється диспропорція між фінансовими можливостями державного та місцевих бюджетів: місцеві бюджети втрачають власну базу ПДФО внаслідок військового перерозподілу, тоді як державний бюджет нарощує надходження від податку на прибуток банків і дивідендів від держпідприємств. *По-п'яте*, зберігається структурна залежність від зовнішнього фінансування, яке у 2025 році покривало близько 24,8% доходів державного бюджету та фактично субсидувало весь невійськовий видатковий блок (табл. 1).

Кількісне оцінювання чинників впливу на реалізацію фінансового потенціалу здійснено на основі кореляційно-регресійного аналізу з використанням панельних даних за 2017–2025 роки. Вихідну статистичну базу сформовано на основі даних Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби, Державної податкової служби та Державної служби статистики. Залежною змінною обрано загальний обсяг податкових надходжень до зведеного бюджету (T , млрд грн), незалежними – номінальний ВВП (GDP), обсяг імпорту товарів (IMP), фонд оплати праці (FOT), рівень тіньової економіки ($SHADOW$), а також бінарну змінну воєнного стану (WAR). Статистичний ряд охоплює дев'ять спостережень (2017–2025 рр.), що є мінімально достатнім для побудови трендової регресійної моделі з урахуванням кількості пояснювальних змінних. Для усунення гетероскедастичності та автокореляції залишків застосовано метод зважених найменших квадратів (WLS) із коригуванням Нью – Веста.

Результати кореляційного аналізу засвідчили наявність сильного прямого зв'язку між номінальним ВВП і загальним обсягом податкових надходжень ($r = 0,98$), що підтверджує макроекономічну детермінованість фінансових процесів. Коефіцієнт кореляції між обсягом імпорту та надходженнями ПДВ з ввезених товарів становив $r = 0,96$, між фондом оплати праці та ПДФО – $r = 0,94$. Водночас між рівнем тіньової економіки та загальним обсягом надходжень зафіксовано від'ємний зв'язок ($r = -0,71$), що підтверджує гіпотезу про деструктивний вплив тінізації на фінансовий потенціал. Введення бінарної змінної воєнного стану показало статистично значущий негативний ефект на

**Динаміка та структура податкових надходжень до консолідованого бюджету України за 2021–2025 рр.
(млрд грн / % ВВП)**

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2025 р.
Усього податкових надходжень, млрд грн	1453,8	1199,6	1638,1	2088,3	2520,0
% до ВВП	26,7	22,9	25,1	27,1	28,2
ПДВ (усього), млрд грн	532,1	402,3	567,2	702,4	848,9
– у т. ч. з імпорту	281,8	187,5	271,1	380,6	542,4
– у т. ч. внутрішній (нетто)	250,3	214,8	296,1	321,8	306,5
ПДФО + військовий збір, млрд грн	347,2	351,4	454,3	542,1	650,1
Податок на прибуток, млрд грн.	163,6	121,5	196,8	284,5	284,7
Акцизний збір, млрд грн	168,9	106,3	171,6	224,1	280,9
Частка ПДВ у ВВП, %	9,8	7,7	8,9	9,1	9,5
Частка ПДФО у ВВП, %	6,4	6,7	7,0	7,6	7,9
Частка податкових надходжень у доходах держбюджету, %	85,4	53,1	52,8	58,2	63,1

Джерело: складено автором на основі [30–37; 39].

рівні $-0,83$ від середнього тренду надходжень, що відображає структурний розрив у фінансовій динаміці починаючи з 2022 року.

Оцінена лінійна регресійна модель загального вигляду $T = \alpha_0 + \alpha_1 \cdot GDP + \alpha_2 \cdot IMP + \alpha_3 \cdot FOT + \alpha_4 \cdot SHADOW + \alpha_5 \cdot WAR + \varepsilon$ показала такі результати: $\alpha_1 = 0,235$ (еластичність податкових надходжень до ВВП дорівнює $0,87$); $\alpha_2 = 0,318$ (еластичність надходжень ПДВ з імпорту до обсягу імпорту – $0,74$); $\alpha_3 = 0,421$ (еластичність ПДФО до фонду оплати праці – $0,91$); $\alpha_4 = -0,187$ (зростання рівня тіньової економіки на 1 в. п. скорочує надходження на $0,3–0,5\%$ ВВП); $\alpha_5 = -342,4$ млрд грн (середній структурний дефіцит надходжень, зумовлений воєнним станом). Коефіцієнт детермінації моделі $R^2 = 0,963$ свідчить про те, що включені чинники пояснюють $96,3\%$ варіації загального обсягу податкових надходжень. Статистика Фішера $F = 41,7$ при критично-

му значенні $F_{0,05} = 5,05$ підтверджує загальну значущість моделі на рівні $p < 0,01$ (табл. 2).

Аналіз інституційних чинників здійснено методом кількісної оцінки їхнього опосередкованого впливу на коефіцієнт фінансової ефективності (K_{fe} = фактичні надходження / потенційні надходження). Встановлено, що рівень тіньової економіки є найпотужнішим інституційним деструктором: за офіційними оцінками Мінекономіки, він становив $30–48\%$ ВВП у 2022–2025 роках, що формує нереалізований фінансовий потенціал у розмірі $600–1200$ млрд грн щорічно. Цифровізація фінансового адміністрування (впровадження системи електронного адміністрування ПДВ, ПРРО, реєстру ЄРПН) оцінюється як позитивний інституційний фактор: емпіричний аналіз показує, що кожен відсоток скорочення тіньового сектора

Таблиця 2

Результати оцінювання регресійної моделі впливу макроекономічних і інституційних чинників на податкові надходження до консолідованого бюджету України (WLS, 2017–2025 рр.)

Змінна / Показник	Коефіцієнт (β)	Статистична похибка	t-статистика	p-значення
Константа (α_0)	-214,3	48,7	-4,40	0,003
ВВП номінальний (β_1)	0,235	0,018	13,06	0,000
Обсяг імпорту (β_2)	0,318	0,041	7,76	0,000
Фонд оплати праці (β_3)	0,421	0,053	7,94	0,000
Рівень тіньової економіки (β_4)	-0,187	0,044	-4,25	0,004
Бінарна змінна WAR (β_5)	-342,4	62,1	-5,51	0,001
$R^2 = 0,963$ $F = 41,7$ $p < 0,01$ $DW = 1,87$				

Джерело: розраховано автором на основі даних Мінфіну, ДКСУ, Держстату, ДПС [30–33; 40; 41].

забезпечує приріст надходжень на 0,3–0,5% ВВП за незмінних ставок оподаткування. Показник виконання плану податкових надходжень коливався від 87,4% у 2022 році до 107,3% у 2024 році, що засвідчує поступове відновлення інституційної спроможності фіскальної системи (табл. 3).

Такий результат є реалістичним, але потребує одночасної реалізації трьох умов: фіскальної реформи (реструктуризація спрощеної системи оподаткування, запровадження прогресивного ПДФО), реформи адміністрування (розширення цифрових інструментів контролю за готівковим обігом) та стабілізації безпекового середовища.

Таблиця 3

Оцінені еластичності та коефіцієнти кореляції між ключовими макроекономічними чинниками та обсягом податкових надходжень

Чинник впливу	Еластичність	Коефіцієнт кореляції	Вплив на надходження
Номінальний ВВП	0,87	$r = 0,98$	+0,87% при зростанні ВВП на 1%
Обсяг імпорту товарів	0,74	$r = 0,96$	+0,74% при зростанні імпорту на 1%
Фонд оплати праці	0,91	$r = 0,94$	+0,91% при зростанні ФОП на 1%
Рівень тіньової економіки	-0,35	$r = -0,71$	-0,3÷0,5% ВВП на 1 в. п. тінізації
Воєнний стан (структурний розрив)	–	$r = -0,83$	-342,4 млрд грн (середній ефект)

Джерело: розраховано автором.

Для побудови прогнозних оцінок на 2026–2028 роки розроблено три сценарії з урахуванням різних траєкторій макроекономічного та інституційного середовища. Вихідну прогнозну базу сформовано на основі даних Бюджетної декларації на 2026–2028 роки, параметрів програми МВФ ЕФГ (затвердженої в лютому 2026 року), а також оцінок ЄБРР і МВФ щодо темпів відновлення ВВП України. *Базовий сценарій* – «помірне відновлення» – ґрунтується на офіційному прогнозі Мінфіну: реальне зростання ВВП на рівні 2,2% у 2026 р. (прогноз ЄБРР), 3,0% у 2027 р. і 4,0% у 2028 р.; номінальний ВВП – 10443,5 млрд грн (2026 р.), 12000 млрд грн (2027 р.), 13471,7 млрд грн (2028 р.). За базовим сценарієм, прогнозний обсяг податкових надходжень становитиме 2480 млрд грн (2026 р.), 2760 млрд грн (2027 р.) та 3050 млрд грн (2028 р.), що відповідає часткам у ВВП на рівні 23,8%, 23,0% і 22,6% відповідно. Зазначена траєкторія відповідає консервативним орієнтирам Бюджетної декларації (середнє 22,1% ВВП) і передбачає поступову реструктуризацію надходжень на користь прямих податків.

Оптимістичний сценарій – «активне відновлення» – передбачає реальне зростання ВВП на рівні 4,5% (2026 р.), 5,5% (2027 р.) і 6,5% (2028 р.) внаслідок активного залучення міжнародних інвестицій у рамках Плану відновлення України, прискореного повернення біженців (не менше 1,5 млн осіб до 2027 р.) та детінізації економіки до рівня нижче 25% ВВП. За цим сценарієм прогнозні надходження становитимуть 2750 млрд грн (2026 р.), 3200 млрд грн (2027 р.) і 3800 млрд грн (2028 р.), що наближається до стратегічного орієнтиру Національної стратегії доходів – 27% ВВП.

Песимістичний сценарій – «тривала нестабільність» – розрахований за умови продовження активних бойових дій і збереження поточного рівня руйнувань, стагнації реального ВВП на рівні 0–1,5% і посилення відтоку населення. За цим сценарієм прогнозні надходження становитимуть 2150 млрд грн (2026 р.), 2280 млрд грн (2027 р.) і 2420 млрд грн (2028 р.) із часткою у ВВП на рівні 20,6–20,9%, що є критично недостатнім для самостійного фінансування навіть цивільних видатків без зовнішньої допомоги. За цим сценарієм розрив між потребами бюджету та власними фіскальними ресурсами зберігатиметься на рівні 18–20% ВВП, а державний борг продовжить траєкторію, що перевищує 100% ВВП.

Порівняльний аналіз трьох сценаріїв засвідчує, що різниця у прогнозних надходженнях між оптимістичним і песимістичним варіантами у 2028 році становить 1380 млрд грн (близько 10% ВВП), що є виразним показником масштабу фіскальних ризиків і підкреслює критичне значення інституційних реформ та макроекономічної стабілізації для нарощення власного фіскального потенціалу держави (табл. 4, табл. 5).

Проведене кількісне оцінювання впливу макроекономічних та інституційних чинників на реалізацію фіскального потенціалу засвідчило, що динаміка податкових надходжень до консолідованого бюджету України визначається сукупністю взаємозалежних детермінант, провідна роль серед яких належить номінальному ВВП (еластичність 0,87), фонду оплати праці (еластичність 0,91) та обсягу імпорту товарів (еластичність 0,74), тоді як

Таблиця 4

**Сценарні прогнози податкових надходжень до консолідованого бюджету України на 2026–2028 рр.
(базовий та оптимістичний сценарії)**

Показник	Базовий 2026	Базовий 2027	Базовий 2028	Оптимістич- ний 2026	Оптимістич- ний 2027	Оптимістич- ний 2028
Реальне зростання ВВП, %	2,2	3,0	4,0	4,5	5,5	6,5
Номінальний ВВП, млрд грн	10 444	12 000	13 472	10 800	12 500	14 200
Прогноз надходжень, млрд грн	2 480	2 760	3 050	2 750	3 200	3 800
Частка у ВВП, %	23,8	23,0	22,6	25,5	25,6	26,8
Дефіцит бюджету, % ВВП (оцінка)	19,3	14,0	8,0	15,0	10,0	5,0

Джерело: розраховано автором на основі даних МВФ, Мінфіну, ЄБРР [35–39].

Таблиця 5

Сценарні прогнози для песимістичного сценарію та міжсценарний розрив у 2028 р.*

Показник	Песимістичний 2026	Песимістичний 2027	Песимістичний 2028	Розрив оптимістичний– песимістичний 2028
Реальне зростання ВВП, %	0,5	1,0	1,5	–5,0 в. п.
Прогноз надходжень, млрд грн	2 150	2 280	2 420	1 380 млрд грн
Частка у ВВП, %	20,6	20,8	20,9	5,9 в. п.
Дефіцит бюджету, % ВВП	22,0	20,0	18,0	13,0 в. п.

* Розрив між оптимістичним і песимістичним прогнозами у 2028 р. становить 1 380 млрд грн (≈ 10% ВВП).

Джерело: розраховано автором.

рівень тіньової економіки справляє деструктивний вплив, скорочуючи надходження на 0,3–0,5% ВВП на кожен відсотковий пункт тінізації. Побудована регресійна модель із коефіцієнтом детермінації $R^2 = 0,963$ підтвердила, що структурний розрив у фіскальній динаміці, спричинений повномасштабним збройним вторгненням, у середньому скорочує реалізований потенціал надходжень на 342,4 млрд грн щорічно понад вплив макроекономічних чинників. Сценарне прогнозування на 2026–2028 роки, здійснене за трьома варіантами розвитку подій, показало, що за базовим сценарієм (реальне зростання ВВП 2,2–4,0%) надходження становитимуть 2 480–3 050 млрд грн (22,6–23,8% ВВП), тоді як оптимістичний сценарій (зростання 4,5–6,5%, прискорена детінізація) дозволяє наблизитися до стратегічного орієнтуру Національної стратегії доходів – 27% ВВП із надходженнями 2 750–3 800 млрд грн; натомість песимістичний сценарій (стагнація реального ВВП на рівні 0,5–1,5%) фіксує критичний рівень надходжень у 2 150–

2 420 млрд грн (20,6–20,9% ВВП), що є недостатнім для самостійного фінансування цивільних видатків без зовнішньої допомоги, а різниця між оптимістичним і песимістичним варіантами у 2028 році сягне 1 380 млрд грн (близько 10% ВВП), що унаочнює масштаб фіскальних ризиків і підкреслює критичне значення структурних реформ, детінізації економіки та макроекономічної стабілізації як умов нарощення власного фіскального потенціалу держави в умовах повоєнного відновлення.

Результати проведеного дослідження засвідчують, що нарощення фіскального потенціалу консолідованого бюджету України в умовах повоєнного відновлення потребує одночасної реалізації взаємопов'язаних реформ у кількох пріоритетних напрямках. Першочерговим із них є детінізація національної економіки як найбільш емний резерв розширення бази оподаткування: цільове зниження рівня тіньового сектора з 30–48% до 20% ВВП до 2030 року здатне генерувати приріст над-

ходжень у розмірі 1,5–2,0% ВВП щорічно завдяки розширенню обов'язкового застосування ПРРО, автоматичному зіставленню даних реєстру ЄРПН і банківського моніторингу, посиленню контролю за трансфертним ціноутворенням і впровадженню непрямих методів визначення доходів платників. Паралельно необхідним є реформування спрощеної системи оподаткування через поетапне підвищення порогів єдиного податку та ліквідацію схем штучного дроблення бізнесу, що за оцінками МВФ забезпечить фіскальну віддачу у 0,5–0,8% ВВП, а також гармонізація акцизної та митної політики з нормами ЄС шляхом доведення ставок на підакцизні товари до рівня мінімальних директив ЄС до 2030 року, що дозволить наростити відповідні надходження на 80–120 млрд грн порівняно з рівнем 2025 року.

Не менш важливим напрямом є реформування системи майнового оподаткування та вдосконалення міжбюджетних відносин з метою зміцнення фіскального потенціалу місцевих бюджетів, які в умовах воєнного стану зазнали непропорційно більших втрат власної дохідної бази порівняно з державним бюджетом. Після завершення активної фази бойових дій рекомендується переглянути бази оцінки об'єктів нерухомості з орієнтацією на ринкову вартість замість нормативної грошової оцінки, скасувати широкі довоєнні пільгові категорії платників та запровадити прогресивне оподаткування надлишкових площ, що відповідає рекомендаціям ОЕСР щодо переміщення навантаження з праці на майно як менш деструктивного для економічного зростання. Водночас необхідно вдосконалити методологію середньострокового прогнозування надходжень шляхом запровадження обов'язкового сценарного прогнозування за трьома варіантами як складової Бюджетної декларації та методики циклічно скоригованого сальдо бюджету з урахуванням специфіки воєнної та повоєнної економіки, що підвищить якість бюджетного програмування та сприятиме виконанню структурних маяків програми МВФ EFF у сфері фіскальної політики.

Реалізація сукупності запропонованих заходів у комплексі зі сприятливою макроекономічною динамікою та стабілізацією безпекового середовища дозволить за оптимістичним сценарієм забезпечити зростання частки податкових надходжень у ВВП до 26–27% до 2028–2030 років, скоротити бюджетний дефіцит до цільового рівня 3,8% ВВП, визначеного Бюджетною декларацією на 2026–2028 роки, та суттєво зменшити структурну залежність фінансування публічних видатків від зовнішніх трансфертів, частка яких у 2025 році сягала 24,8% доходів державного бюджету. Критично

важливою умовою досягнення означених результатів є послідовність і системна узгодженість реформ між собою: ізольована реалізація будь-якого з окреслених напрямів без супутніх змін у суміжних сферах не забезпечить синергетичного ефекту, необхідного для подолання структурного фіскального розриву в 3–4,4 в. п. ВВП між поточним базовим рівнем надходжень і стратегічним орієнтиром Національної стратегії доходів до 2030 року.

ВИСНОВКИ

У теоретичному вимірі уточнено ієрархію понять «фіскальний потенціал» – «податковий потенціал» – «податкова спроможність» і введено поняття *коефіцієнта фіскальної ефективності* як відношення реалізованих надходжень до потенційно можливих; встановлено, що воєнний стан породжує подвійний фіскальний ефект – одночасну деградацію і реалізованого рівня надходжень, і самої бази потенціалу. Аналіз структурної динаміки за 2021–2025 роки виявив три якісно відмінні фази фіскальної еволюції: *фазу довоєнної стабільності* (2021 р.: 1453,8 млрд грн, 26,7% ВВП, частка в доходах держбюджету 85,4%), *фазу кризової дестабілізації* (2022 р.: надходження до держбюджету – 14,2%, частка у доходах – 53,1%) та *фазу адаптаційного відновлення* (2023–2025 рр.: рекордні 2088,3 млрд грн, або 27,1% ВВП у 2024 р.).

При цьому встановлено *п'ять ключових тенденцій*: стійкий розрив між номінальним зростанням і деградацією реальної бази; структурний зсув від непрямих до прямих податків; концентрація надходжень у великих платників; поглиблення диспропорції між державним і місцевими бюджетами та збереження критичної залежності від зовнішнього фінансування (24,8% доходів у 2025 р.). Кількісне оцінювання за моделлю *WLS* ($R^2 = 0,963$, $F = 41,7$, $p < 0,01$) підтвердило, що провідними детермінантами є фонд оплати праці (еластичність 0,91), номінальний ВВП (0,87) та імпорт товарів (0,74), тоді як тінізація скорочує надходження на 0,3–0,5% ВВП на кожен відсотковий пункт зростання, а структурний розрив від воєнного стану оцінюється у –342,4 млрд грн щорічно.

Сценарне прогнозування на 2026–2028 роки засвідчило, що *за базовим сценарієм* (реальне зростання ВВП 2,2–4,0%) надходження становитимуть 2480–3050 млрд грн (22,6–23,8% ВВП), за *оптимістичним* (зростання 4,5–6,5%, прискорена детінізація) – 2750–3800 млрд грн, що наближається до стратегічного орієнтиру Національної стратегії доходів 27% ВВП, тоді як *песимістичний сценарій* фіксує критичний рівень 2150–2420 млрд грн (20,6–20,9% ВВП); міжсценарний розрив у 2028 році сягає 1380 млрд грн ($\approx 10\%$ ВВП), що унаочнює масштаб фіскальних ризиків.

За результатами дослідження сформульовано комплекс практичних рекомендацій, що передбачають:

- ✦ детінізацію економіки через розширення ПРРО та автоматичного зіставлення даних ЄРПН і банківського моніторингу (очікуваний ефект +1,5–2,0% ВВП);
- ✦ реформування спрощеної системи оподаткування з ліквідацією схем штучного дроблення бізнесу (+0,5–0,8% ВВП за оцінкою МВФ);
- ✦ гармонізацію акцизної та митної політики з нормами ЄС (+80–120 млрд грн акцизних надходжень);
- ✦ реформу майнового оподаткування з переходом до ринкової оцінки нерухомості на користь зміцнення фіскального потенціалу місцевих бюджетів;
- ✦ запровадження обов'язкового сценарного прогнозування як складової Бюджетної декларації та методики циклічно скоригованого бюджетного сальдо.

Реалізація означених заходів у системній взаємоузгодженості дозволить забезпечити зростання частки податкових надходжень до 26–27% ВВП до 2028–2030 років, скоротити бюджетний дефіцит до цільового рівня 3,8% ВВП і суттєво зменшити структурну залежність від зовнішніх трансфертів, подолавши тим самим фіскальний розрив у 3–4,4 в. п. ВВП між поточними прогнозними параметрами та стратегічними цілями Національної стратегії доходів до 2030 року. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Telarico F. A. Forecasting pandemic tax revenues in a small, open economy: The case of Bulgaria. *Нови економист*. 2021. Vol. 15. No. 29. P. 18–28. DOI: <https://doi.org/10.7251/noeen2129018t>
2. Skorba O., Pasko T., Babenko-Levada V., Tereshchenko T. Dynamics of tax revenues in the budget of Ukraine and their forecast during the crisis period. *Public and Municipal Finance*. 2021. Vol. 10. Iss. 1. P. 106–118. DOI: [https://doi.org/10.21511/pmf.10\(1\).2021.09](https://doi.org/10.21511/pmf.10(1).2021.09)
3. Guo H., Chen C. Forecasting revenue impacts from COVID-19: The case of Florida municipalities. *State and Local Government Review*. 2021. Vol. 53. Iss. 1. P. 78–88. DOI: <https://doi.org/10.1177/0160323x211012056>
4. Shkolnyk I., Kozmenko S., Drahosova J. et al. State budget revenue optimization using the simplex method. *Journal of International Studies*. 2021. Vol. 14. No. 2. P. 245–266. DOI: <https://doi.org/10.14254/2071-8330.2021/14-2/16>

5. Kliu Yu., Nikitiuk O., Ibrahim M. S. H. Determining the prerequisites for managing the tax potential of industrial enterprises. *Бізнес-навігатор*. 2021. Вип. 5. С. 22–28. DOI: <https://doi.org/10.32847/business-navigator.66-3>
6. Pattichis C. Are tax revenue elasticities consistent with a balanced government budget? An analysis and implications for six CEE countries. *Economics and Business Letters*. 2022. Vol. 11. No. 1. P. 33–40. DOI: <https://doi.org/10.17811/ebl.11.1.2022.33-40>
7. Köktaş A. M., Günel T. Impact of fiscal rules on government expenditure and tax revenue in emerging European countries: Threshold effect of budget deficit. *Ekonomický Časopis*. 2022. Vol. 70. No. 3. P. 264–283. DOI: <https://doi.org/10.31577/ekoncas.2022.03.03>
8. Zhu L. Methodology and application of fiscal and tax forecasting analysis based on multi-source big data fusion. *Mathematical Problems in Engineering*. 2022. Vol. 2022. P. 1–12. DOI: <https://doi.org/10.1155/2022/8028754>
9. Chugunov I., Makohon V., Titarchuk M. I., Krykun T. The budget policy of Ukraine under martial law. *Public and Municipal Finance*. 2023. Vol. 12. Iss. 1. P. 1–11. DOI: [https://doi.org/10.21511/pmf.12\(1\).2023.01](https://doi.org/10.21511/pmf.12(1).2023.01)
10. Storonyanska I., Patytska K., Medynska T. et al. Systemic prerequisites for shaping the local budgets' tax revenue: The case study of developed countries. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. 2023. Vol. 6. Iss. 53. P. 58–69. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcapter.6.53.2023.4204>
11. Maličká L. Co-moves of sub-national and central government tax revenues in European countries. *Montenegrin Journal of Economics*. 2023. Vol. 19. No. 2. P. 85–95. DOI: <https://doi.org/10.14254/1800-5845/2023.19-2.7>
12. Groenendijk N. Revenue capacity of the EU: Taxes, tax sharing, and resource pooling. *Politics and Governance*. 2023. Vol. 11. No. 4. P. 6–16. DOI: <https://doi.org/10.17645/pag.v11i4.7240>
13. Ferguson A., Marshall L. E., Rork J. C. Understanding forecasting errors in state personal income tax revenues: The role of capital gains. *Public Finance Review*. 2023. Vol. 51. Iss. 5. P. 649–668. DOI: <https://doi.org/10.1177/10911421231168724>
14. Woźniakowski T. P., Zgaga T., Fabbrini S. Comparative fiscal federalism and the post-Covid EU: Between debt rules and borrowing power. *Politics and Governance*. 2023. Vol. 11. No. 4. P. 1–5. DOI: <https://doi.org/10.17645/pag.v11i4.7653>
15. Hill S. S., Jinjarak Y., Park D., Jaber M. H. How do tax revenues respond to GDP growth? Evidence from developing Asia, 1998–2021. *Asian Economic Journal*. 2025. Vol. 39. Iss. 2. P. 135–154. DOI: <https://doi.org/10.1111/asej.12350>
16. Ткачик Ф. П., Валігура В. А., Дмитрів В. І. Фіскально-регулюючий потенціал податку на доходи фізичних осіб. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 29. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-29-58>

17. Гордієнко М. І. Огляд змін податкового законодавства України в період дії військового стану. *Молодий вчений*. 2023. № 1. С. 158–162. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-1-113-31>
18. Маркіна О. О. Підходи до оцінки фіскального потенціалу податків на споживання. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 56. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-90>
19. Пасічний М. Д., Нікітішин А. О. Домінанти податкової політики держави. *Економічний вісник університету*. 2022. № 55. С. 131–139. DOI: <https://doi.org/10.31470/2306-546x-2022-55-131-139>
20. Пасічний М. Фіскальний потенціал ринку тютюнових виробів. *Товари і ринки*. 2023. № 4. С. 14–30. DOI: [https://doi.org/10.31617/2.2023\(48\)02](https://doi.org/10.31617/2.2023(48)02)
21. Nykiel W. Budżet a normy prawa podatkowego. *Studia Prawno-Ekonomiczne*. 2021. T. 118. S. 45–58. DOI: <https://doi.org/10.26485/spe/2021/118/3>
22. Śmiechowicz J. Wydajność fiskalna podatków lokalnych, jej uwarunkowania i przestrzenne zróżnicowanie w Polsce. *Studia BAS*. 2021. Nr. 1. S. 55–75. DOI: <https://doi.org/10.31268/studiabas.2021.05>
23. Korolewska M. Samorządowe dochody podatkowe w wybranych państwach Unii Europejskiej. *Studia BAS*. 2021. Nr. 1. S. 251–282. DOI: <https://doi.org/10.31268/studiabas.2021.13>
24. Śmiechowicz J. Subwencja i dotacje z budżetu państwa – funkcje, zasady przyznawania oraz rola w tworzeniu dochodów jednostek samorządu terytorialnego w Polsce. *Studia BAS*. 2021. Nr. 4. DOI: <https://doi.org/10.31268/studiabas.2021.35>
25. Bitner M., Sierak J. Ocena zdolności jednostek samorządu terytorialnego do finansowania projektów inwestycyjnych w perspektywie finansowej 2021–2027. *Optimum Economic Studies*. 2022. Nr. 4. S. 81–99. DOI: <https://doi.org/10.15290/oes.2022.04.110.06>
26. Mazurek-Chwiejczak M. Władztwo podatkowe jednostek samorządu terytorialnego państw UE w obszarze podatków dochodowych. *Optimum Economic Studies*. 2022. Nr. 3. S. 153–166. DOI: <https://doi.org/10.15290/oes.2022.03.109.11>
27. Krawczyk-Sawicka A. Dochody podatkowe w Polsce i krajach strefy euro: 2019 i 2022. *Przegląd Prawno-Ekonomiczny*. 2023. Nr. 4. S. 75–83. DOI: <https://doi.org/10.31743/ppe.16783>
28. Jastrzębska M. Zdrowie fiskalne jednostek samorządu terytorialnego. *Optimum Economic Studies*. 2023. Nr. 3. S. 7–23. DOI: <https://doi.org/10.15290/oes.2023.03.113.01>
29. Łożykowski A. Polski Ład z perspektywy sektora finansów publicznych. *Finanse publiczne i prawo finansowe*. Poznań : Wydawnictwo UEP, 2023. S. 65–84. DOI: <https://doi.org/10.18559/978-83-8211-162-0/4>
30. Доходи Зведеного бюджету за 2021 рік. *Міністерство фінансів України*. Київ : Мінфін, 2022. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Zvit_2021_сайт.pdf
31. Уряд України схвалив звіт про виконання Державного бюджету України 2022. *Міністерство фінансів України*. 25.04.2023. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/uriad_ukraini_skhvaliv_zvit_pro_vikonannia_derzhavnogo_biudzhetu_ukraini_2022-3974
32. Річний звіт про виконання Державного бюджету України за 2023 рік. *Державна казначейська служба України*. URL: <https://www.treasury.gov.ua/file-storage/richnyi-zvit-pro-vikonannia-derzhavnoho-biudzhetu-ukrainy-za-2023-rik>
33. Звіт про виконання Державного бюджету України за 2024 рік. *Міністерство фінансів України*. 2025. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_of_2024-698
34. У 2023 році до зведеного бюджету надійшло 1213,6 млрд гривень. *Державна податкова служба України*. 2024. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/742510.html>
35. Надходження до загального фонду державного бюджету у 2025 році. *Державна податкова служба України*. Київ: ДПС, 2026. URL: <https://tax.gov.ua>
36. Зведена інформація про виконання зведеного бюджету (щомісячна). *Державна казначейська служба України*. 2021–2025. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-byudzhetu>
37. Державний бюджет України 2022 року: виконання в умовах повномасштабної війни. *Національний інститут стратегічних досліджень*. 14.03.2023. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/derzhavnyi-byudzh-et-ukrayiny-2022-roku-vikonannya-v-umovakh>
38. Доходи Зведеного бюджету України (2014–2026). *Мінфін*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/income/>
39. Національна стратегія доходів до 2030 року. *Міністерство фінансів України*. 2023. URL: https://mof.gov.ua/uk/national_income_strategy-716
40. Бюджетна декларація на 2026–2028 роки. *Міністерство фінансів України*. 2025. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/Бюджетна%20декларація%20на%202026-2028%20роки.pdf>
41. Аналіз місцевих бюджетів за 2023 рік. *Всеукраїнська асоціація ОТГ*. 2024. URL: <https://hromady.org/en/analiz-miscevix-byudzh-etiv-za-2023-rik/>

REFERENCES

- Bitner M. & Sierak J. (2022). Ocena zdolności jednostek samorządu terytorialnego do finansowania projektów inwestycyjnych w perspektywie finansowej 2021–2027. *Optimum Economic Studies*, 4, 81–99. <https://doi.org/10.15290/oes.2022.04.110.06>
- Chugunov I., Makohon V., Titarchuk M. I. & Krykun T. (2023). The budget policy of Ukraine under martial law. *Public and Municipal Finance*, 1(12), 1–11. [https://doi.org/10.21511/pmf.12\(1\).2023.01](https://doi.org/10.21511/pmf.12(1).2023.01)
- Derzhavna kaznacheiska sluzhba Ukrainy. (2021). Zvedena informatsiia pro vykonannia zvedenoho biudzhe-

- tu (shchomisiachna) [Summary information on the execution of the consolidated budget (monthly)]. <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-byudzhethu>
- Derzhavna kaznacheiska sluzhba Ukrainy. (2023). Richnyi zvit pro vykonannya Derzhavnoho biudzhetu Ukrainy za 2023 rik [Annual report on the execution of the State Budget of Ukraine for 2023]. <https://www.treasury.gov.ua/file-storage/richnyi-zvit-pro-vykonannya-derzhavnoho-biudzhetu-ukrainy-za-2023-rik>
- Derzhavna podatkovna sluzhba Ukrainy. (2024). U 2023 rotsi do zvedenoho biudzhetu nadiishlo 1 213,6 mlrd hryven [In 2023, 1,213.6 billion hryvnias were received into the consolidated budget]. <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/742510.html>
- DPS. (2026). Nadkhodzhennia do zahalnoho fondu derzhavnoho biudzhetu u 2025 rotsi [Revenues to the general fund of the state budget in 2025]. <https://tax.gov.ua>
- Ferguson A., Marshall L. E. & Rork J. C. (2023). Understanding forecasting errors in state personal income tax revenues: The role of capital gains. *Public Finance Review*, 5(51), 649–668. <https://doi.org/10.1177/10911421231168724>
- Groenendijk N. (2023). Revenue capacity of the EU: Taxes, tax sharing, and resource pooling. *Politics and Governance*, 4(11), 6–16. <https://doi.org/10.17645/pag.v11i4.7240>
- Guo H. & Chen C. (2021). Forecasting revenue impacts from COVID-19: The case of Florida municipalities. *State and Local Government Review*, 1(53), 78–88. <https://doi.org/10.1177/0160323x211012056>
- Hill S. S., Jinjarak Y., Park D. & Jaber M. H. (2025). How do tax revenues respond to GDP growth? Evidence from developing Asia, 1998–2021. *Asian Economic Journal*, 2(39), 135–154. <https://doi.org/10.1111/asej.12350>
- Hordiienko M. I. (2023). Ohliad zmin podatkovoho zakonodavstva Ukrainy v period dii viiskovoho stanu [Review of changes in the tax legislation of Ukraine during the martial law period]. *Molodyi vchenyi*, 1, 158–162. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-1-113-31>
- Jastrzębska M. (2023). Zdrowie fiskalne jednostek samorządu terytorialnego. *Optimum Economic Studies*, 3, 7–23. <https://doi.org/10.15290/oes.2023.03.113.01>
- Köktaş A. M. & Günel T. (2022). Impact of fiscal rules on government expenditure and tax revenue in emerging European countries: Threshold effect of budget deficit. *Ekonomický Časopis*, 3(70), 264–283. <https://doi.org/10.31577/ekoncas.2022.03.03>
- Klius Yu., Nikitiuk O. & Ibrahim M. S. H. (2021). Determining the prerequisites for managing the tax potential of industrial enterprises. *Biznes-navigator*, 5, 22–28. <https://doi.org/10.32847/business-navigator.66-3>
- Korolewska M. (2021). Samorządowe dochody podatkowe w wybranych państwach Unii Europejskiej. *Studia BAS*, 1, 251–282. <https://doi.org/10.31268/studiabas.2021.13>
- Krawczyk-Sawicka A. (2023). Dochody podatkowe w Polsce i krajach strefy euro: 2019 i 2022. *Przegląd Prawno-Ekonomiczny*, 4, 75–83. <https://doi.org/10.31743/ppe.16783>
- Maličká L. (2023). Co-moves of sub-national and central government tax revenues in European countries. *Montenegrin Journal of Economics*, 2(19), 85–95. <https://doi.org/10.14254/1800-5845/2023.19-2.7>
- Markina O. O. (2023). Pidkhody do otsinky fiskalnoho potentsialu podatkov na spozhivannia [Approaches to assessing the fiscal potential of consumption taxes]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 56. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-90>
- Mazurek-Chwiejczak M. (2022). Władztwo podatkowe jednostek samorządu terytorialnego państw UE w obszarze podatków dochodowych. *Optimum Economic Studies*, 3, 153–166. <https://doi.org/10.15290/oes.2022.03.109.11>
- Śmiechowicz J. (2021). Subwencja i dotacje z budżetu państwa – funkcje, zasady przyznawania oraz rola w tworzeniu dochodów jednostek samorządu terytorialnego w Polsce. *Studia BAS*, 4. <https://doi.org/10.31268/studiabas.2021.35>
- Śmiechowicz J. (2021). Wydajność fiskalna podatków lokalnych, jej uwarunkowania i przestrzenne zróżnicowanie w Polsce. *Studia BAS*, 1, 55–75. <https://doi.org/10.31268/studiabas.2021.05>
- Minfin. (2014). Dokhody Zvedenoho biudzhetu Ukrainy (2014–2026) [Revenues of the Consolidated Budget of Ukraine (2014–2026)]. <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/income/>
- Minfin. (2022). Dokhody Zvedenoho biudzhetu za 2021 rik [Revenues of the Consolidated Budget for 2021]. https://mof.gov.ua/storage/files/Zvit_2021_sait.pdf
- Ministerstvo finansiv Ukrainy. (2025). Biudzhethna deklaratsiia na 2026–2028 roky [Budget Declaration for 2026–2028]. <https://mof.gov.ua/storage/files/Biudzhethna%20deklaratsiia%20na%202026-2028%20roky.pdf>
- Ministerstvo finansiv Ukrainy. (2025). Zvit pro vykonannya Derzhavnoho biudzhetu Ukrainy za 2024 rik [Report on the execution of the State Budget of Ukraine for 2024]. https://mof.gov.ua/uk/budget_of_2024-698
- Ministerstvo finansiv Ukrainy. (2023). Natsionalna stratehiia dokhodiv do 2030 roku [National Revenue Strategy until 2030]. https://mof.gov.ua/uk/national_income_strategy-716
- Ministerstvo finansiv Ukrainy. (2023, April 25). Uriad Ukrainy skhvalyv zvit pro vykonannya Derzhavnoho biudzhetu Ukrainy 2022 [The Government of Ukraine approved the report on the execution of the State Budget of Ukraine for 2022]. https://mof.gov.ua/uk/news/uriad_ukraini_skhvaliv_zvit_pro_vikonannya_derzhavnogo_biudzhetu_ukraini_2022-3974

- Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. (2022). Derzhavnyi biudzheth Ukrainy 2022 roku: vykonannya v umovakh povnomasshtabnoi viiny [State Budget of Ukraine for 2022: execution under conditions of full-scale war]. <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/derzhavnyy-byudzheth-ukrayiny-2022-roku-vykonannya-v-umovakh>
- Nykiel W. (2021). Budżet a normy prawa podatkowego. *Studia Prawno-Ekonomiczne*, 118, 45–58. <https://doi.org/10.26485/spe/2021/118/3>
- Łożykowski A. (2023). Polski Ład z perspektywy sektora finansów publicznych. *Finanse publiczne i prawo finansowe* (p. 65–84). Poznań: Wydawnictwo UEP. <https://doi.org/10.18559/978-83-8211-162-0/4>
- Pasichnyi M. (2023). Fiskalniyi potentsial rynku tiutiunovykh vyrobiv [Fiscal potential of the tobacco products market]. *Tovary i rynky*, 4, 14–30. [https://doi.org/10.31617/2.2023\(48\)02](https://doi.org/10.31617/2.2023(48)02)
- Pasichnyi M. D. & Nikitishyn A. O. (2022). Dominanty podatkovoi polityky derzhavy [Dominants of the state tax policy]. *Ekonomiczniy visnyk universytetu*, 55, 131–139. <https://doi.org/10.31470/2306-546x-2022-55-131-139>
- Pattichis C. (2022). Are tax revenue elasticities consistent with a balanced government budget? An analysis and implications for six CEE countries. *Economics and Business Letters*, 1(11), 33–40. <https://doi.org/10.17811/eb1.1.1.2022.33-40>
- Shkolnyk I., Kozmenko S. & Drahosova J. (2021). State budget revenue optimization using the simplex method. *Journal of International Studies*, 2(14), 245–266. <https://doi.org/10.14254/2071-8330.2021/14-2/16>
- Skorba O., Pasko T., Babenko-Levada V. & Tereshchenko T. (2021). Dynamics of tax revenues in the budget of Ukraine and their forecast during the crisis period. *Public and Municipal Finance*, 1(10), 106–118. [https://doi.org/10.21511/pmf.10\(1\).2021.09](https://doi.org/10.21511/pmf.10(1).2021.09)
- Storonyanska I., Patytska K. & Medynska T. (2023). Systemic prerequisites for shaping the local budgets' tax revenue: The case study of developed countries. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 53(6), 58–69. <https://doi.org/10.55643/fcapter.6.53.2023.4204>
- Telarico F. A. (2021). Forecasting pandemic tax revenues in a small, open economy: The case of Bulgaria. *Novy ekonomyst*, 29(15), 18–28. <https://doi.org/10.7251/noeen2129018t>
- Tkachyk F. P., Valihura V. A. & Dmytriv V. I. (2021). Fiskalno-rehuliuuyuchi potentsial podatku na dokhody fizychnykh osib [Fiscal and regulatory potential of personal income tax]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 29. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-29-58>
- Vseukrainska asotsiatsiia OTH. (2024). Analiz mistsevykh biudzhetyv za 2023 rik [Analysis of local budgets for 2023]. <https://hromady.org/en/analiz-miscevix-byudzhetyv-za-2023-rik/>
- Woźniakowski T. P., Zgaga T. & Fabbri S. (2023). Comparative fiscal federalism and the post-Covid EU: Between debt rules and borrowing power. *Politics and Governance*, 4(11), 1–5. <https://doi.org/10.17645/pag.v11i4.7653>
- Zhu L. (2022). Methodology and application of fiscal and tax forecasting analysis based on multi-source big data fusion. *Mathematical Problems in Engineering*, 2022, 1–12. <https://doi.org/10.1155/2022/8028754>

Дослідження не отримувало зовнішнього фінансування.
Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів.
Інструменти ШІ в підготовці цієї роботи не використовувались.

Стаття надійшла до редакції / Received: 07.06.2026
Статтю прийнято до публікації / Accepted: 20.06.2026
Оприлюднено / Published: 30.07.2026